

Абдулла ШЕР

БАХОРИЙ ТАРОНЛАР

КУРТАКЛАР

Новдаларда туманинг нами, Даҳтаҳлар ҳам ҳали либосиз, Аммо янги фасл қадами Яқинлашар ерга овозисиз; Сени чорлар сувул никобдор – Куртакларга беркинган баҳор.

Айланади олам сирдошга Баҳор жўшиб эзгу туйгулар. Музни тешиб, сўзлар кўёшга Ариқларни ўйтотган сувлар; Бойчеккага айтиди алёр Куртакларга беркинган баҳор.

Майнинлашар дагал шамоллар Илиқлашиб совуқ кулранглик. Ясанади ҳатто хаёллар, Йўқолади тундлик, гаранглик: Куйлай бошлар руҳининг бедор Куртакларга беркинган баҳор.

Шоирмассан – ёзгин келар шеър, Ҳофизмассан – кўшиқ айтасан. Фиддикракка ўхшаб қолар Ер – Болаликка яна қайтасан: Биласанки, бу дунёда бор Куртакларга беркинган баҳор.

БИРГА БЎЛСАК...

Карғалди қарғалар ноҳуш Баҳор йўлни тўсмоқчи бўлиб. Қор бағрини ёпар бетовуш Бойчекклар ўсмоқчи бўлиб.

Дараҳтларни силкитар шамол Куртакларнинг номини айтиб. Гоҳ тунидан адашган ҳилол Кўкин кезар кундузи дайдиб.

Бахш этади сехрли бир тафт Ўйимдаги оловли нигоҳ Ва ул тафтдан майнилашган кафт Соchlарингни кўмсайди ноҳо.

Ўз-ўзича бўлиб ғазалхон, Пичирлайди тентак лабларим: «Қани бирга бўлсак учвон – Баҳору мен ва сен, дилбарим!»

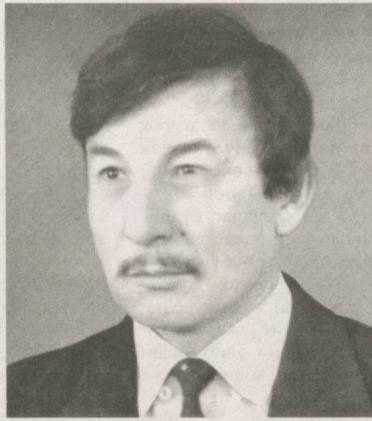
МОМАҚАДИРОК

Улкан тогни кичкина ирмоқ Уйтотман дейди шиддаткор. Недир излар ёқсанча чирок Харсангларни оралаб баҳор.

Зангори кўк сехрига асир Кўнгир куртак кўкара бошлар. Лабимизга кўсин деб шивир Ёғир тилин соғинар тошлар.

Дараҳтларни қитиқлаб бебош Ёш бағларни кулдидар шамол. Оқ булутни оловиоз кўёш Бошаҳ ташлар дурралек ҳавол.

Майсазорда ҳаттоқи тўнка Гўзалман дер яшил баҳт билан. Ўзин ташлаб чап билан ўнгта, Соялар ҳам ўйнар вақт билан.

Ердаги бу тароват, орзу
Маст қиласи мовий осмонни:
Хурсандликдан қаҳ-қаҳ утару,
Калдирокқа кўмар жаҳонни.

Мени тўхтатолига на гийбат, на кек,
Буриқ ҳам ҳавасда мингтан тойимга.
Биринчи китоби чиқсан шондрек,
Навбаҳор бош урап гўё пойимга.

Елкамга сунянган суюкли ёрим
«Ойдан-да гўзалир, кундан-да гўзал». Мисрага айланни ёнади борим,
Бор умрим бамисли оташин фазал.

Кўнгилдан кўнгилга мен солдим кўпирк
Китоб деб аталган мўъжиза билан.

Сумалак осар холам,
Чўчичак келтира болам,
Томда қўзгалдоқ, лолам –
Ёғавергин, ёғирим.

Сакраб ўйнар кундузлар,
Туиларимда ой сузар,
Такрор келгай Наврўзлар –
Ёғавергин, ёғирим.

Хур Юргта хур қўшиқлар,
Хурдир ошиқ-маъшуқлар,
Барг чиқарар чиқиқлар –
Ёғавергин ёғирим!

Үриклар оқ кўйлак ичра ястанар,
Анвои атилар пуркайди фасл.
Юргурган жилгалилар сойни қизсанар,
Томирларда олов кезади, асл.

Кўксизда майсанни силкитар қирлар,
Хўвлиқан шамоллар кирни тирнайди.
Қизгалдоқлар сочар бу дам адирлар –
Кўндирайин, деб гала турнани.

“Кур-кур”лар янграйди жаннатга атаб,
Турнада тушнита киргай, учинсан.
Куртаклар шивирлар кўёшга қараб,
Фаришта бўлурсан – агар тушунсан!

Хушхабар келтиради менга ёғирлар:
“Фирром совуқларнинг ғазаби синди!”
Ёғирлар кўнглимга тунлар шивирлар:
“Дунёда ёмонлик қолмади, энди....”

— Нега қочаисан ёғирларимдан,
Соғинчларим – ёғир. Упсин қозингни.
Ёғирларим излар сени қирладан –
Хеч бўлмаса кўрсат, бир бор кўзингни!

Б. САДРИДДИНОВ 1956 йили туғилган. Самарқанд давлат университетида таҳсил олган. “Истиғфор мамлакати”, “Хайрат гулхани” сингари шеърий китоблари чоп этилган.

Лар тунд қиёфада бўлади. Буни катта йўлга чиқиб, ортимга қараганимда сезаман. Майн шаббода билан елкимга қоқиб, далда беради. Бундан куч-куватда тўлиб, яна илдамроқ илгарилайман. Қайтаётганимда илонизи чўқиқлар настаслашади. Бундан куч-куватда тўлиб, яна илдамроқ илгарилайман. Қайтаётганимда илонизи чўқиқлар настаслашади. Бундан куч-куватда тўлиб, яна илдамроқ илгарилайман.

Мана ҳозир ўша чўқиқида соғинчларини айтиб ўтирибман. Қишлоқка узоқ термудаман, чайқалатга дарахтага ўхшайди. Хув, ана, қишлоқнинг боши – катта кир. У ерда қадимий қабристон бор. Кир устига чиқанда яорак бир ҳалқиради-эй: «Яна келдим, эй, жонахон қишлоғим, сени қанчалар соғинчнини, қароғимда опичалар юрганини тасаввур кила олмайсан. Ўйинқароқ бола кўнглини хушлаганинни келид, десанг адашсан. Йўк, мен сени ўзимдан ҳам яхши кўраман.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

— Тинчликни, онажон?

— Невараларимни соғиндим,

тезрок кетмасак бўлмайди, — дейди

бўлиб.

Энди онамни соғина бошладим. Акам билан урушиб қолсак, хивчин олиб жазолаганида

— онажон, онажон, — деб йилгарларик. Қўйчиларни

илялларим каттиқ бетоб бўлиб қолдилар. Икки

хафта шифоҳонада ётиб даволланган.

Ўнинг шифоҳонада ётиб даволланган.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шифоҳонага келиб, икки-уч хафта колиб кетишиди. Онамнинг жианчининг расмини кайта-кайта ўтептанини көриб қолдим.

Хозир онам ҳамиша неваравлари куршуда. Бир галат билан шиф

Бошланиши биринчи саҳифада.

Чегарадан наркотик моддалари олиб ўтгандан афғон аёл – она обраzi билан боғлиқ лавҳа спектакл муқаддамалари намоён бўйл, то охигача унинг гўёки рўёси ҳар бир воқеа – лавҳада пайдо бўйл турди. Аёл душманлар томонидан мажбурлаб чегарадан ўтказилган, гўёки ёч ким унга монелик қўлмайди, агар қўлга тушса ҳам жудул ахвадаги бечора ҳолини кўриб ҳамда аёл бўлгани учун раҳм қўлиб кўйиб юборадилар, деган мўлжалда иш тутилган. Бирок у асир олингача, командир Сарвар Камоловнинг катъияти билан, аёлнинг уйда фарзандлари кутаётганига, зору нолаларига қарамай, кўйиб юбормайдилар, штабга жўнатадилар. Мазкур лавҳадаги кучи драматик ҳолат Сарварни кейнинг барча лавҳаларда таъкиб этди. Жийонгта зўрлаб йўлланган аёл азбаройи фарзандлари ҳақиқи шундай иш тутишга мажбур бўлган. Лекин кейнинг саҳналарда юз берадиган ҳодисалар: Сарварнинг аёли Шохистанинг шароитсизлик, кийинчиликларга дош беролмай ажралишиб ке-

бўлган томоша ниҳоятда долзарб ҳаётий муаммолар билан омухта қилинади. Порахўлиқ, югличик, ҳамма нарсани моддий мафгаат билан ҳал этиш, ойлави хиёнатлар, турмуш мураккабликлари туфайли таназул топаётган тақдирлар, тирик етим фарзандлар, ҳаёт неъматларига ношурилик, Мустакиллик туфайли юз берган буюк ўзгаришларга лоқайд дахлизлик ва ҳоказо қатор турмуш муштлалири, ёқимсиз иллатлар, маънавий кониятлари тўрт йилда энди росмана юзага чиққандек. Замон қаҳрамонларини излаш ва акс эттириш бора-сида Юртбошимиз мазкур театр залида айтган фикрлари, белгилаган вазифалари жамоа томонидан энди бир сидра уддалай олинганини ҳам этироф этмоқ керак.

Албатта, томошани камчиликлардан холи деб бўлмайди. Драматургиининг саёллиги, спектаклнинг режиссёрик топилма ва ечимлари ортида

27 марта — Халқаро театр куни

кусрлар гоҳи ота Раҳимжон Камолов, гоҳи ўғил Сарвар Камоловнинг турли хатти-харакатлари, аскарларнинг саҳнадаги шитобли югуришлари ҳамда оддиги фуқароларнинг монолог ва диалогларида акс этди. Гоҳида яна бир образли ечим – мусика, қўшиклар ҳисобига ҳаёт ташвишу изтироблари кучайтирилиб, интонациян пафосга ургу берилади. Шу аснода кейнинг лавҳаларда Сарвар чегарадан ўтмоқчи бўлган росмана терорист – экстремистлар гурухи би-

ҳар қанча пардаламасин, барибири, сезилиб турди. Режиссёр соф реалистик ўйиндан ёзилган песани куркук дебларивливидан ҳоли қиласаман, деб поэтик инсурлар ҳисобига романтик-публицистик услубда талқин қиласади. Театрнинг шартли-рамзий тилидан максимал фойдаланишга уринади. Бирок бунинг ҳисобига актёрик “мен” иккичи даражага тушиб, режиссёрик “мен” и олдинга чиқиб қолади. Шундан актёларнинг инди-видуаллиги яққол сезилмайди. Боз

БЕДОРЛИККА ДАЪВАТ

тиши, ёш йигитнинг онаси наси-хатларига қарамай, яхши турмуш – майшат илинжидан ўз ватанидан қочиб кетишига уриниши, ёки турли юмушларин баҳона қилиб она-ларидан хабар ололмайтган фар-зандларнинг армонли нолалари, ўхуд спектакл сўнгларидан душман ўқидан ҳалқ бўлаётган бош қаҳрамоннинг видо – монологларида шўрлик асира аёл – онанинг руhi намоён бўлиши орқали томоша-бин қалби ва онгига чўғ ташланади, сен ахир, ўша асира аёл каби чорасиз холатда эмассан-ку. Нега тинчу осойишта ҳаётингга шукро-на кilmaysan, Мустакиллик неъматларидан баҳра олиб ҳалол яшаш, меҳру оқибат кўрсатиши, инсо-ний фазилатларни камол топтириш ҳақида ўйламайсан. Оппок кийимдаги аёл – фаришталарнинг гоҳ саҳна олди (авансенса)га чиқиб қўлган май-ин пластик харакатларида, воқеаларга гоҳ қўшилиб, гоҳ саҳна чеккаси-га ўтиб, хор гурухига айланышларида она ва аёлнинг ҳаётдаги ўрни, улар-нинг ҳар бир қўлаётган ишларимизни нурлантириб, эзгуликларга йўллади турши майнолари англайларида. Режиссёр мазкур топилма, яхни аёл – фаришталар рамзий иштирокидаги мизансаҳалар орқали спектакл ба-дийлигини, поэтик ибтидона вайни чогда томошавийлини кучайтиришга ёришади. Уларнинг ҳар бир ҳаракати рамзларга йўргилган. Чу-нонни Шохистанинг ажралши саҳна-сида косалардан тўклилаётган дон, яны кўкуга сориғлан бехуда умринг тўклиши ва қаҳрамоннинг ўлимни лавҳасида нурли нукраларнинг сочи-лиши билан гўёки нисор бўлган жон-хонинг бесамар эмаслиги ҳақидаги нек-бин ўйларга йўллаш, асира аёл билан бирга рўёдек жонланиш саҳналарida унинг ҳам фарзандлар учун жонфидо она – фариштамонанд инсон эканини таъкидлаш ва ҳоказо лавҳаларни мисол келтириш мумкин. Нафакат бу, режиссёр спектаклни тўлиғида рамз-ларни тилида намоён этишини максад килиб, қундаки ҳаётини ўзига хос рамзий ифодасини таклиф этди. Бу ҳам режиссёрининг муваффакияти топилмаси эканини aloҳida кайд этмоқ керак. Ана шундай разм ва ишо-ралар топилмалар “Бурч” песасининг муваффакиятини таъмин этган омил эканини таъкидламоқ лозим.

Яна бир кизиқ жиҳати шуки, разм ва ишо-ралар, поэтик детал-унсурлар ҳисобига романтик пафос устувор

лан жангга киради. Қалтис визият юз берганди, аскар йигитни ҳимоялаб, жонини қурбон қиласади. Шу ҳолат устида кучи ўқирик билан Сарварнинг аёли Шохиста пайдо бўлади. У афсус-надоматда фаред чекиб, қилган ишмий пластик харакатларида, воқеаларга гоҳ қўшилиб, гоҳ саҳна чеккаси-га ўтиб, хор гурухига айланышларида она ва аёлнинг ҳаётдаги ўрни, улар-нинг ҳар бир қўлаётган ишларимизни нурлантириб, эзгуликларга йўллади турши майнолари англайларида. Режиссёр мазкур топилма, яхни аёл – фаришталар рамзий иштирокидаги мизансаҳалар орқали спектакл ба-дийлигини, поэтик ибтидона вайни чогда томошавийлини кучайтиришга ёришади. Уларнинг ҳар бир ҳаракати рамзларга йўргилган. Чу-нонни Шохистанинг ажралши саҳна-сида косалардан тўклилаётган дон, яны кўкуга сориғлан бехуда умринг тўклиши ва қаҳрамоннинг ўлимни лавҳасида нурли нукраларнинг сочи-лиши билан гўёки нисор бўлган жон-хонинг бесамар эмаслиги ҳақидаги нек-бин ўйларга йўллаш, асира аёл билан бирга рўёдек жонланиш саҳналарida унинг ҳам фарзандлар учун жонфидо она – фариштамонанд инсон эканини таъкидлаш ва ҳоказо лавҳаларни мисол келтириш мумкин. Нафакат бу, режиссёр спектаклни тўлиғида рамз-ларни тилида намоён этишини максад килиб, қундаки ҳаётини ўзига хос рамзий ифодасини таклиф этди. Бу ҳам режиссёрининг муваффакияти топилмаси эканини aloҳida кайд этмоқ керак. Ана шундай разм ва ишо-ралар топилмалар “Бурч” песасининг муваффакиятини таъмин этган омил эканини таъкидламоқ лозим.

Мазкур томошани ўзбек театрининг сунғиги йиллардаги маҳобатли, эпик кўламдаги саҳна асарларидан дейиш мумкин. Саҳнада олтмишга кўра истисно қиласади, бошқа персонахлар деярли бир ҳил киёфада жонланни, хотирада алоҳида изолдирмайди. Ваҳоланки, Шохиста (Дилафрўз Кенжава), асира аёл (Саодат Гуломова), Баҳодир (Зайниддин Каримов) ва бошқа яна бир қатор персонахларда юзага чиқолмайтган ижодий имконият сезилиб турди.

Саҳнада ҳаракат кўплиги замон шитобига, спектаклнинг романтик – публицистик драма жанри, янада аниқроғи, шоу-томоша ўйинидаги талқинiga ҳама ижорчи Айнур Мавлововни асардаги мавқеига кўра истисно қиласади, бошқа персонахлар деярли бир ҳил киёфада жонланни, хотирада алоҳида изолдирмайди. Ваҳоланки, Шохиста (Дилафрўз Кенжава), асира аёл (Саодат Гуломова), Баҳодир (Зайниддин Каримов) ва бошқа яна бир қатор персонахларда юзага чиқолмайтган ижодий имконият сезилиб турди.

Саҳнада ҳаракат кўплиги замон шитобига, спектаклнинг романтик – публицистик драма жанри, янада аниқроғи, шоу-томоша ўйинидаги талқинiga ҳама ижорчи Айнур Мавлововни асардаги мавқеига кўра истисно қиласади, бошқа персонахлар деярли бир ҳил киёфада жонланни, хотирада алоҳида изолдирмайди. Ваҳоланки, Шохиста (Дилафрўз Кенжава), асира аёл (Саодат Гуломова), Баҳодир (Зайниддин Каримов) ва бошқа яна бир қатор персонахларда юзага чиқолмайтган ижодий имконият сезилиб турди.

Шуҳрат РИЗАЕВ

Эътироф

компьютерда шуғулланиши, дарсга тайёрланиши вактлари катъий белгиланган”.

Бундай интизом, шубҳасиз,

ансамбл муваффакиятини грави-

ру бўлмоқда. Ижодий ўсиш-

да Нажмиддин Муҳам-маддинов, Курбонбай Заретдинов, Роза

Кутекеева, Зибаш

Пирлепесова, Азат Елмуратов

ва бошқа санъаткорларидан

хиссаси катта. Шундай ўтси-

лар рахбарлигига ёш авлод-

да эзгу түбугларни шакллан-

тириш, ватанинмиз ўтимиши

да нурли келажагига хурмат билан

каршашамизни таъкидла-

ди. Мустакиллик таъкидла-

ни монологларидан ишлариди

фаолият олиб борамиз. Тала-

баларнинг ансамблда шуғул-

ланиши, кутубхонага бориши

хам жамоа бетакрор чиқиши-ри билан томошабинларни хушиндади. Рақста тушаётган

қизлар бошидаги киймешек,

зғигнида кўйлакларга ўзгача

дид билан тикилган миллий

нокшлар дилларга гурур бағиши-

лади.

Шуҳрат РИЗАЕВ

“Хурлиман”нинг

ҲУРЛИМАН”НИНГ

ҲУР РАҚСЛАРИ

Университетномидан рес-

публикацияларни ўтси-

ларни ўтси-ларни ўтси-

Устозлар сўзи ва ибрати биз учун фоят қадрлидир. Академик Азиз Қаюмов билан устоз-шогирд ибрати хусусидаги сұхбатимиз ўз ҳаётий тажрибалари ва ҳазрат Алишер Навоийни шу даражага етказган устозлари ҳақида борди.

кишининг хайриҳохигида мумтоз адабиётинизни ўрганиш борасида бир қатор ишларни амалга оширидик, мумтоз адабиётинизни ўрганиш, жумладан, навоийшунослик жараёнда ҳар бир янгиликни мунтазам кутишиб бордим. Фаолиятим давомида билимни устозлар сұхбатида бўлдим.

— Устоз-шогирдлик анъанаси борасида ҳазрат Алишер Навоий ибрати бекіёсdir. Бўлажак мутафаккирнинг камол топишисида отаси Фиёсiddин кичкинининг меҳнатлари катта бўлган. Бу хадда илмий рисолаларинизда атрофлича тўхталгансиз. Содда баён, воқеалар тасвири ўкувчи кўз олдида яққол гавдаланади. Демак, устоз-шогирдлик анъанаси ота-фарзандли даражасига кўтарилиган, ҳалқимизнинг: «Устоз отангдек улуг», деган ибораси ўша даврларда илдиз ёйган бўлса керак?

— Алишер Навоийнинг буюк аллома сифати шаклланishiда, аввало, отаси Фиёsiddin кичкинининг меҳнатлари катта. Шунингдек, Султон Абулқосим Бобур, Сайд Ҳасан Ардашер, Султон Ҳусайн Бойкаро, Абдураҳмон Жомий билан устоз-шогирдлик, ота-болалик, дўстлик алоқаларини таъ-

яти муҳим аҳамият касб этади. Бизнинг ёшлигимизда ҳам бошланғич синфда битта ўқитувчи таҳсил берган. Биринчи синfdаги ўқитувчимиз Ҳамзахон Аббосов домла, кейинчалик она тили ва адабиёт фанидан ўнчинча синfgача сабок берган, жуда билимдон ва фазилатли инсон эди. Колган ўқитувчilаримиз ҳам ёдимда.

Ҳамзахон Аббосов домла тинимиз изланиб, фан бўйича янгиликларни ўз вақтида ўзлаштириб, бизга етказардилар. Аммо биз, ёш авлод Алишер Навоий иходини билмадсиз. Бир воқеа ҳамон ёдимда. Аксарият жойларда, Кўкonda ҳам маҳаллалар ўша ерда яшайдиган хунармандлар номи билан атапарди. Масалан, ТАКАЧИЛИК, Кошиблар, Пахтах, шунга ўтшаш... Биз Навоий маҳалласида турардик. Ўқувчилик вақтимиз бир тенгдoshim: «Сизнинг маҳаллангизда новвойлар яшашадими?», деб сўраганди. Навоий ҳақидаги билимимиз шударажада эди. Ҳозиргидай китоблар бўлмagan. Навоийшунослик бўлгани даражага етказган қадар катта ўй бўсиб ўтди.

Ўзбекистон халқ шоири Чархий мени адабиётта, шеъриятига оинго этган. Илк шеърий машқимни кўриб, таҳлил килиб, маслаҳат берган. Ўзлари жүссаси чик, камтар, лекин дунёни элласида кўтарадиган мард қиши эдилар. Одамийлик фанини мухтарами онамиз ўргатгандар.

Адабиётни Сотти Ҳусайн ёзган дарсликдан ўқиганимиз. Олим Шарафиддинов улуг аллома шоиримизнинг таржимиҳо ҳолини биринчи бўлиб ёзган. Бу китобни мен кайта-кайта ўқиганим. Ойбек домланинг кириш мақоласи билан босилиб чиқкан «Ўзбек шеъриятининг антологияси» асосий ўкув китоби, дастурдай қабул қилинган... Бугунгина замонавий мактаб, жилд-жилд дарслик, адабиётларнинг қадрига етиш керак.

Ойли ўкув юртида ва ундан кейинги даврда менга Воҳид Зоҳидов устозлик қилди. У

Ушбу мақола Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси хуzuридаги нодавлат нотижорат ташкилотларини ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтларини кўллаб-куватлаш жамоат фонди грант лойиҳаси асосида тайёрланди.

— Алишер Навоийнинг олган билимлари, ижодий салоҳияти боис сultonning, қолаверса, юртнинг донишманд-

лари эътиборига тушгани маълум. Айниқса, буюк мутафаккир асарларидаги Сайид Ҳасан Ардашер билан муносабатлari баёни шундан далолатdir...

— Абулқосим Бобур ва отасининг вафотидан сўнг 15-16 ёнда газаллари билан элга машхур бўлган Алишер Навоий Сайид Ҳасан Ардашер билан танишиди. Кирқ ёшлардаги бу инсоннинг отаси Бойсунгур сulton давридан бошлаб сарой хизматига юрган, ҳам шоир, ҳам олим, ҳам давлат арбоби бўлиб танилган эди. Сайид Ҳасан Ардашер одоб, илим бобиди комил бўлса-да, йигинларда кам сўзлар, андишали зот бўлган экан. Бу ҳақида Алишер Навоий «Холоти Сайид Ҳасан Ардашер» насрой асариди шундай ёзди: «Аммо адаб ва ҳилм ва тавозу́з ва ҳәёт зотларига анингдега — голиб эрмишким, бу мужмал мазкур бўлғон фазойилдини, тафсili: сарф ва нахъ ва лугат ва арабия ва мантиқ ва калом ва фиқ ва ҳадис ва тафсirdur ва сойир таснифи, мисли: шеър ва муаммо ва таърих ва нукум ва адвор ва мусиқий бўлғай агар бази маҳолосида сўз ўтса эркандур, бовужуд улки, маҳлис ахлиниң кўпидин яхширок, бўлур эркандурлар ҳам ҳаёв адаб жиҳатидин, ҳам

илтифотлари била сарбаланд ва фарид навоизиши била аржуманд қилиб, абыной жинсим аро сарфароз, балки жинси башардин мумтоз қилур эрдилар».

Жомий билан Навоийни дўстлаштирган нарса фақат уларнинг катта фалсафий масалаларди ҳамғирилиг, жамият ва табиият ҳодисаларини бир ҳил талкин этишилардагина эмас, балки кишиларга муносабатлари, дунёкашларни, хуллас, инсоний фазилатлари ҳам дебринга бир ҳиллигидаги эди.

Жомийнинг вафотидан сўнг Навоий устоз шоир ва мутафаккир хотирисаiga бағишилаб «Ҳамсат ул-мутахаййирин» асарини ёзди. Жомийнинг иходи ва ҳәёт ўйланинг изоҳоати, отабоболарининг киммилигин, Жом вилоятида туғилгани, билимини бойитиш учун Ҳиротга

Умр ҳикматлари

келгани, битар экан, у кишининг сұхбатига ҳамма интиқ, бўлиб, шоир, олим, фозиллар катори оддий одамлар ҳам у кишининг зинратига ошиқарди, мен ҳам ўшаларнинг орасида бўлардим, дейди Алишер Навоий.

Сulton Ҳусайн даврида Ҳиротга қайтгандан кейин иккى аллома ўртасидан бошланган мулокотлар бир умр давом этди. Агар Жомий бўлмагандан Навоий, Навоий бўлмагандан Жомий қадар юксак даражага эришмас эди. Бир-бирига суняган, бир-биридан ҳамиши руҳланганларни, дўстлик-ҳамкорликлари «Ҳамсат ул-мутахаййирин» да жуда кўп мисоллар билан изоҳланган.

Ики пил ўла Ҳусар ё Низомий, Эру юл чоғлил пил Жомий.

Китоб уч бўлимдан иборат бўлиб, аввалида иккى ўртада бўлиб ўтган сұхbat ва воқеалар ҳақида сўз боради. Иккичи бўлимида улар ўртасидаги ёзимшалар бор. Унчини кисмидаги Жомий асарлари кўрсантилган. Ҳар иковлари буюк Ҳирот маданиятини яратишид.

Ёраб, бу маоний дуррининг уммони,

Бу доинни фазъ гавхарининг кони

Ким, айладин они олам аҳли жони,

Олам энгиз бу жонни тут арzonий.

— Навоий иходи — биз учун катта ҳазизина. Бу ҳазинадан барча бирдек баҳраманд бўлиши учун нима килиш керак, деб ўйлайсиз? Албатта, бу масала ҳам том маънода устоз-шогирдлик масаласига бориб тақалади.

— Бу борада иккита мисол келтирмоқчилик. Биринчидан, Алишер Навоийнинг иходини, аввали, оддий мактаб ўқитувчиси яхши билиши ва ўш авлодда бу улуг месросга муҳаббат ўйғотши керак.

Иккичидан, Навоий асарлари магазини ўқувчиликларинг ёшини эътиборда тутган холда соддалаштириб баён килиш натижабириши аниқ. 1985 йилда А. Сериковка деган бир рус турколог олими «Ҳамса» дostonларини содда қилиб, рус тилида қайта ёзбиг чиқкан эди. Бу китобча ҳаммада маъқул бўлди. Айника, рус тилида ўқитилидаган мактабларда бу китобчани қидириб юришарди. Ўқитувчilar бундан самаралди фойдаланганлар. Мана, сизга иккита мисол.

Катталар учун эса Навоий асарларининг насрини бўленинни тайёрлаш лозим бўлади. Улуғ шоир асарларини бевосита ўқиб-ўрганиш учун эса, китобхондан алоҳида тайёрларлик таълими.

Захирiddin Муҳаммад Бобур иходини ўрганиши борасида амалга оширилаётган ишларни кўллаб-куватлайман. «Бобурнома»нинг табдил табдил этилиши, буюк мутафаккирларни бирлашганларни ўзиганда ҳаммада ўтказишига амални тақдитлаштириб юришарди. Ҳар қишиларидан кўнглиларни тайёрлаштириб юришарди.

Захирiddin Муҳаммад Бобур иходини ўрганиши борасида амалга оширилаётган ишларни кўллаб-куватлайман. «Бобурнома»нинг табдил табдил этилиши, буюк мутафаккирларни бирлашганларни ўзиганда ҳаммада ўтказишига амални тақдитлаштириб юришарди.

Алишер Навоий иходини ўрганиши борасида ҳам олдимизда катта ишлар турбиди. Ҳамма гап маорифда, миллатнинг келажаги — устозлар қулида.

Хумоюн АКБАРОВ сұхбатлаши.

Гул кўп, чаман кўп

ЖАҲОН АДАБИЁТИ ЯНГИЛИКЛАРИ

Фантаст дабибинг вафоти

Жаҳонга машҳур фантаст адабиети Англияниң Брод Чалка шахридаги ўз уйида 67 ёшида оламдан ўтди. Сўнгги вактда Альцгеймер касалининг кам учровчи туридан азият чеккан Терри Пратчетт 11 ёшида техника мактабидаги ўй бошлаган. Буш вактлари кўп китоб ўқиб, иходга иштиёк уйғонган. 13 ёшида ёзган хикояси дастлаб мактаб журнали, иккى йил ўтиб илмий фантастика журналида чиқкан. 1965 йили «New Worlds» журналида иккичи хикояси босилгач, ўқиши ташлаб маҳалий газетада ишлаб ўтлади. 1971 йили «Гиламдаги одамлар» деб номланган илк романни бошлагандаги 1980—1987 йилларда Англияниң бош энергетика компаниясида матбуоти котиби бўлиб ишлаб, ҳажвий-илмий фантастика жанрида кўплаб асарлар хамда «Кўёшнинг орқа томони», «Страта», «Сеҳргарлик туси» романларини чоп этилган.

Адабиенти «Япалоқ дунё» туркимида романлари жуда тоз оммалашган. «Тепба юлдуз», «Ағсун яратувчилар», «Мор — Ўлим шогирди» романлари иштирекчидан ортиқ тилларга ўтирилиб, ўн миллион нусхага босилган. «Маскарад», «Қизиг замонлар» романлари Британиянинг ўнга ёнг яхши бестселлерлери туркимида кирган. «Мъашум мусиқа», «Фамиги ўроқи», «Санта Ҳрякус», «Сўнгиги қитъа» романлари адабиенти чоп этилган. Терри Ричардсинг 1988 йили Британияниң ўнга ёнг яхши бестселлерлери туркимида кирган.

Ой билан Ер орасида

Роберт Хайнлайнинг «Ой — қархи қаттик бека» романини экранлаштириш хуқуқини «20th Century Fox» компанияси сотиб олди. 1966 йили нашр этилган ушбу фантастик асар асосидаги бадий фильмни ҳизири «Икс одамлар: Апокалипсис» картинаси ўтида ишлабтаган режиссёри Брайан Сингер суратга олмочки. У «Икс одамлар: келажакнинг ўтиши», «Жек — девқомат одамлар: Ҳозиринг ўтиши», «Валькирия» операциясида асарларини чорбони билан шуҳрат келирган. Н. Фумио «Катлам», «Кесимлар», «Этирос» каби новелла, кисса ва романларида ўткичини хиссийет ва ёмон хулк курбони бўлган иродасиз аёлларни ўтишига мавзудаги филмлари билан шуҳрат қозонган. Ҳозирча «Ислен» деб аталган янги картинага Роберт Хайнлайн романида тасвир этилган Ойнинг ерлеклар билан ўтқашуви асоси килиб олинган.

Эътиқоди мустаҳкам дабиб

Таникли япон адаби, буддий руҳоний хонадидаги түғилиб ўсган Фумио Нива (1904—2005) ижодининг шаклланишида у ўшаган оиласидай мухитнинг таъсири катта бўлган. «Куз» номли илк киссадада сўнг эълон қылган ярим автобиографик «Форел» асари ўтида ишлабтаган режиссёри Брайан Сингер суратга олмочки. У «Икс одамлар: келажакнинг ўтиши», «Жек — девқомат одамлар: Ҳукмдори», «Валькирия» операциясида каби фантастика мавзудаги филмлари билан шуҳрат келирган. Н. Фумио «Катлам», «Кесимлар», «Этирос» каби новелла, кисса ва романларида ўткичини хиссийет ва ёмон хулк курбони бўлган иродасиз аёлларни ўтишига мавзудаги филмлари билан шуҳрат келирган. Ҳозирча «Кесимлар» каби асарларидан тайёрланганларни ўтишига мавзудаги филмлари билан шуҳрат келирган. Ҳозирча «Кесимлар» каби асарларидан тайёрланганларни ўтишига мавзудаги филмлари билан шуҳрат келирган.

Захирiddin Муҳаммад Бобур иходини ўрганиши борасида амалга оширилаётган ишларни кўллаб-куватлайман. «Бобурнома»нинг табдил табдил этилиши, буюк мутафаккирларни бирлашганларни ўзиганда ҳаммада ўтказишига амални тақдитлаштириб юришарди.

Захирiddin Муҳаммад Бобур иходини ўрганиши борасида амалга оширилаётган ишларни кўллаб-куватлайман. «Бобурнома»нинг табдил табдил этилиши, буюк мутафаккирларни бирлашганларни ўзиганда ҳаммада ўтказишига амални тақдитлаштириб юришарди.

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМА